

Pripovijedanje kao izvedbena tehnika

Bartulović, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:858293>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI STUDIJ
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Mia Bartulović

PRIPOVIJEDANJE KAO IZVEDBENA TEHNIKA

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI STUDIJ
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Mia Bartulović

PRIPOVIJEDANJE KAO IZVEDBENA TEHNIKA

Diplomski rad

Mentor rada:

dr. sc. Maša Rimac Jurinović

Zagreb, srpanj 2023.

SAŽETAK

Svrha ovog diplomskog rada bila je stvaranje teorijske podloge za provođenje pripovijedanja u razredu. Rad ne sadrži istraživački dio jer je potreban duži vremenski okvir u kojem bi se provodilo pripovijedanje u razredu, kako bi se uspjeli vidjeti rezultati i pozitivne strane pripovijedanje s učenicima. Analiza stručne literature i sumiranje raznih autora je teorijsko i povijesno objasnila pojam pripovijedanja. Za stvaranje teorijskog okvira pripovijedanja, bilo je potrebno razgraničiti i jasno odrediti pojmove koji se u često u svakodnevici poistovjećuju i svrstavaju u kategoriju sinonima, termini poput pričanje, prepričavanje, priča, pripovijest i pripovijetke. Promatrajući povijest teorijskog određenja pripovijedanja, različiti autori su imali svoje poglede na svijet te je bilo važno jasno odrediti i naglasiti stav prema pripovijedanju svakog navedenog teoretičara. Priča, pripovijest i pripovijetka su termini koji se u svakodnevnom govorom jasno ne razlikuju, a za razumijevanje daljnjeg rada, značajno je istaknuti razliku između ta tri pojma. Nastanak ljudske povijest povezan je s pričom, otkad postoji čovjek, od tad postoji i pripovijedanje. U radu su detaljno opisani i dočarani počeci pripovijedanja i načini na koji su naši preci izvodili pripovijedanje. Pripovijedanje priča je nešto što prati čovjeka od početka njegova života, pa sve do njegove smrti, to je nešto što čini dio njegove svakodnevice te je u radu objedinjena važnost i posebnost pripovijedanja u životu odraslih i djece. Termin pripovijedanja je kao pojam prisutan u književnosti i dramskom izražavanju. U ovom radu naglasak je stavljen na samu izvedbu pripovijedanja, odnosno načine na koje možemo i trebamo provoditi pripovijedanje u razredu. U radu su objašnjeni ključni segmenti na koje trebamo pripaziti kada kreiramo pripovijedanje u razredu. Važan element procesa pripovijedanja je pripovjedač/izvođač te je stoga važno znati ključne karakteristike nas kao pripovjedača. Kraj ovog rada obuhvaća teorijski pregled literature i stvaranje teorijske podloge za provođenje pripovijedanja u razredu. Detaljnije su objašnjeni načini na koje bismo trebali pristupati s učenicima prilikom pripovijedanje te na što bi se trebali usredotočiti prvi sati pripovijedanja. Na kraju rada je objašnjen moj stav prema pripovijedanju i njegovoj važnosti koja je proizašla iz teorije, što ću moći potkrijepiti kada uđem u nastavni proces.

Ključne riječi: pripovijedanje, izvedba, pripovijedanje u razredu

ABSTRACT

The purpose of this master's thesis was to create a theoretical foundation for conducting storytelling in the classroom. The thesis does not include a research component because a longer timeframe would be needed to carry out storytelling in the classroom in order to observe results and the positive aspects of storytelling with students. The analysis of professional literature and the synthesis of various authors provided a theoretical and historical explanation of the concept of storytelling. In order to establish a theoretical framework for storytelling, it was necessary to differentiate and clearly define terms that are often equated and categorized as synonyms in everyday language, such as telling, retelling, story, narrative, and short stories. Examining the history of the theoretical determination of storytelling, different authors had their own worldviews, so it was important to clearly determine and emphasise the stance of each mentioned theorist regarding storytelling. Story, narrative, and short story are terms that are not clearly distinguishable in everyday speech, but it is important to highlight the difference between these three concepts for the understanding of the further work. The emergence of human history is connected with storytelling; as long as there have been people, storytelling has existed. The thesis provides a detailed description and depiction of the beginnings of storytelling and the ways in which our ancestors engaged in storytelling. Storytelling is something that accompanies a person from the beginning of their life until their death; it is an integral part of their everyday life. The importance and uniqueness of storytelling in the lives of adults and children are unified in the thesis. The term storytelling is present in literature and dramatic expression. This thesis emphasises the execution of storytelling, specifically the methods by which we can and should implement storytelling in the classroom. The thesis explains the key aspects to consider when creating storytelling in the classroom. An important element of the storytelling process is the narrator/performer, so it is crucial to understand the key characteristics of ourselves as storytellers. The end of this thesis includes a theoretical review of the literature and the establishment of a theoretical foundation for implementing storytelling in the classroom. It provides a detailed explanation of the approaches we should take with students during storytelling and what we should focus on during the initial storytelling sessions. The end of the thesis explains my personal stance on storytelling and its importance, which is derived from the theory and will be supported when I enter the teaching process.

Keyword: storytelling, execution, storytelling in the classroom

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. TEORIJSKI OKVIR	2
2.1. Definiranje termina: pripovijedanje, pričanje i prepričavanje	2
2.2. Priča, pripovijetka i pripovijest	4
3. ZAŠTO SU LJUDIMA PRIČE VAŽNE?	7
3.1. Može li pripovijedanje danas biti važno?.....	12
3.2. Može li pripovijedanje danas biti važno i djeci?.....	14
4. PRIPOVIJEDANJE KAO IZVEDBA	16
4.1. Kompetencije pripovjedača/ izvođača	20
5. KAKO PRIPREMITI DJECU ZA SCENSKI NASTUP?	22
5.1. Organizacija prvih sati	25
6. ZAKLJUČAK	27
7. LITERATURA.....	28

1. UVOD

Pripovijedanje priča je sastavni element ljudskog života od njegovog početka pa sve do njegova kraja. Kroz povijest se tradicija pripovijedanja mijenjala, pa se tako pripovijedanje i u današnjem svijetu poprimilo drugačiji oblik, no u svojoj srži je ostalo isto. Pojam pripovijedanje priča obuhvaća prenošenje doživljaja priče na drugu osobu. To je proces koji se ne odvija samo kako bi se nešto ispričalo, nego da bi slušatelj dobio kompletan dojam te priče, da bi si mogao dočarati ono što priča jest.

Određivanju teorijskog okvira pripovijedanja možemo pristupiti sa stajališta raznih teoretičara te je za bolje razumijevanje pojma pripovijedanja važno znati razliku između različitih pristupa. Pojam pripovijedanja obuhvaća različite komponente, a najznačajnija komponenta pripovijedanja je mogućnost kreacije vlastite priče. Riječi imaju moć da nas odvedu u različite svjetove, otkriju nam nova prostranstva te pred nas stavljaju nove spoznaje. To je nešto što obogaćuje čovjekov život, a ljepota i čar pripovijedanja je mogućnost kreiranja i stvaranja na temelju izbora riječi.

Svjesni ili ne, pripovijedanje je nešto što je prisutno u našoj svakodnevnici. Njime smo izloženi dok gledamo televizijsku seriju, film, čitamo knjigu ili samo slušamo što nam prijatelj želi reći. Ono je uvijek prisutno samo mi toga nismo svjesni jer gledamo na pripovijedanje samo kroz njegov izvedbeni element. Naglasak je u ovom radu stavljen na izvedbeni element pripovijedanja, dramsku umjetnost, ali je ono prisutno i u drugim umjetnostima poput književnosti, filma, stripa itd.

Pripovijedanje je vještina i sposobnost za koju je potrebna temeljita priprema i određeno znanje. Jedan od najvažnijih komponenti pripovijedanja je osoba koja donosi priču pred publiku, a to je pripovjedač/izvođač. Svaki učitelj kad stane ispred svog razreda uskače u ulogu pripovjedača, te je stoga za svakog učitelja iznimno važno znati načine na koje može upotrijebiti svoju vještinu pripovijedanja. Određene osobine pripovjedača su element na koji učenici doživljavaju pripovijedanje i priču. Učenici ne slušaju samo ono što im učitelj govori, nego i promatraju učiteljeve pokrete, izraz lica i na temelju svega onoga što dožive kreiraju svoj stav. Ako želimo kod svojih učenika potaknuti pozitivan stav prema pripovijedanju i osloboditi ih straha od javnog nastupa, važno je prvo kod sebe samih stvoriti pozitivan stav prema pripovijedanju.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1. Definiranje termina: pripovijedanje, pričanje i prepričavanje

Prije promišljanja o priči i pripremi za pripovijedanje, nužno je definirati pojmove kojima se služim u radu. Termini pričanje i pripovijedanje u literaturi se često zamjenjuju i svrstavaju u kategoriju sinonima. Knjiga *Pričanje priča – stvaranje priča* autorice Vladimire Velički (2013) terminološki određuje sva tri pojma i ističe kako pričajući iznosimo događaje neposredno doživljene. Pripovijedanje je širi pojam koji sadrži pričanje i prepričavanje (Velički, 2013). Dok prepričavamo, možemo se osloniti na izražajna sredstva pročitana ili slušanog teksta, a s druge strane pričajući tekst trebamo upotrijebiti vlastiti rječnik, svoju sposobnost kreiranja rečenica i svoj način nizanja informacija i detalja u harmoničnu cjelinu (Velički, 2013). Autorica ističe kako je za pričanje potrebna stvaralačka aktivnost koja zahtijeva samostalnost, originalnost, maštu, dublje poniranje u probleme te prisniju povezanost s predmetom pripovijedanja. Prepričavanje ne zahtijeva stvaralačku aktivnost, te ga zbog toga nazivamo interpretacijskim činom, napominje Velički (2013).

Stvaralačku dimenziju pripovijedanja, u nešto manjoj mjeri podrazumijeva i Solar (1974). U svojoj knjizi *Ideja i priča* opisuje pričanje na sljedeći način“... „tijekom pričanja stvaramo novu priču na osnovi poticajnog pripovjednog teksta ili događaja/doživljaja, nadopunjujući sam tekst vlastitom verbalnom i neverbalnom interpretacijom te, eventualno, drugim pomoćnim sredstvima“ (Solar, 1974, str. 42).

S druge strane, stvaralačka aktivnost nije ključna odrednica u terminološkom razlikovanju koje nudi Težak (1998) razlikuje termine pričanje i prepričavanje tako da pričanje određuje kao živo usmeno izlaganje izvornog sadržaja, dok je prepričavanje usmena interpretacija pročitane sadržaja ili onoga što smo čuli.

Ako pripovijedanje pogledamo s dominantnog jezičnog aspekta, možemo shvatiti način na koji Kuvač (2005) određuje pripovijedanje kao kompleksniju jezično-spoznajnu sposobnost koja na kognitivnom planu obuhvaća strukturiranje priče, stvaranje početka, sredine i kraja te koja na jezičnom planu obuhvaća dekonstruiranje jezika i jezično oblikovanje priče.

Kada želimo kategorizirati pripovijedanje, možemo ga svrstati promatrajući različite parametre. Pavličević-Franić (2005) određuje prepričavanje kao sažeto ili opsežno pripovijedanje, iznošenje već poznatih informacija. Prepričavajući posredno, odnosno po sjećanju, priopćavamo tuđe doživljaje i događanja u kojima nismo sudjelovali.

Biti (2000) u svom pojmovniku određuje pripovijedanje kao pojam koji se širi i obuhvaća različite definicije. Ističe činjenicu kako različiti autori definiraju pripovijedanje

ovisno o primarnom odnosu u kojemu se sam čin pripovijedanja odvija. Autor navodi različita određenja pripovijedanja: “Todorov suprotstavlja modus pripovijedanja prikazivanju sličnom značenju kao što je američki *point-of-view criticism* suprotstavljao kazivanje (*telling*, dijegeza) prikazivanju (*showing*, mimeza)“, (Todorov (1966) prema Biti (2000)).

Ricardo pripovijedanje određuje kao: “... postupak koji se dovodi u odnos s fikcijom na sličan način kao što se u naratologiji diskurz povezuje s pričom”(Ricardo (1967), prema Biti (2000)). Autor navodi kako pojam pripovijedanje Genette “... razlikuje od teksta (*recit*) i priče (*histoire*) definirajući ga kao komunikacijski čin ili radnju (koju u analizi zatim zanemaruje)“ (Genette (1972), prema Biti (2000)). Biti (2000) navodi kako se autor Rimmon-Kenan (1983) u svom definiranju pripovijedanja poziva na Bal te: “... objašnjava priču i pripovijedanje kao konstrukte koje čitatelj izvodi iz teksta, kao dvije metonimije teksta, prvu prizvanu kroz njegov pripovjedni sadržaj, a drugu kroz njegovu proizvodnju” (Bal, (1977), prema Biti (2000)).

Ranije navedeni autori odredili su pojam pripovijedanja kao pojam koji podrazumijeva pripovijedanje već poznatog teksta te kasniju izvedbu teksta. Međutim, određena skupina teoretičara koji se nazivaju pragmatičari pobornici su drugačijeg mišljenja, odnosno oni smatraju kako se tekst izvodi iz pripovijedanja. Biti (2000) navodi kako: “... npr. Labov tvrdi da priča duguje svoju konačnu formu okolnostima u kojima se pripovijeda. I u Young okružje pričanja (*storyrealm*) odlučuje o ustrojstvu pripovjednog svijeta (*taleworld*): tekst proistječe iz pripovijedanja” (Labov (1972), Young (1987), prema Biti (2000)).

Suvremena teorija pripovijedanja se razlikuje od dosad ponuđenih teorija po tome što ističe kako se različiti elementi pripovijedanja međusobno isprepliću. U svojoj knjizi *Teorija pripovijesti I. dio* (2021) autorica Alojzija Zupan Sosič iznosi tezu kako je “...danas posve ustaljeno uvjerenje o isprepletenosti sva tri pripovjedna postupka, pripovijedanja, opisivanja i posredovanja govora, piše se čak i o magmatskoj strukturi pripovijesti u kojoj su obuhvaćeni i opis i govor” (Zupan Sosič, 2021, str. 51). Isto tako, autorica naglašava kako pripovijedanje shvaćamo u širem i užem smislu. Prema njezinoj definiciji, u širem smislu shvaćamo pripovijedanje kao ljudsku univerzalnost, a užem smislu pripovijedanje shvaćamo kao tekstualni čin (Zupan Sosič, 2021). U nastavku Zupan Sosič (2021) detaljnije objašnjava kako zbog različitih definicija užeg smisla pripovijedanja, jasniju podjelu pripovijedanja omogućava razlikovanje tradicionalnog i suvremenog shvaćanja pripovijesti o čemu će biti više riječi u nastavku rada.

Zupan Sosič u svome djelu *Teorija pripovijesti, I. dio* (2021) navodi različite teoretičare i kritičare književnosti koji su u svojim djelima iznijeli stavove o pripovijedanju. Upravo je

Benedetto Croce, talijanski kritičar književnosti, tvrdio kako je: "... pripovijedanje priča kao kulturno dobro i sredstvo očuvanja povijesnog sjećanja" (Zupan Sosič, 2021, str. 52).

Danas ne možemo govoriti o pripovijedanju bez da uzmemo kao termin i pridjev digitalno. Novije teorije uključuju u svoje definicije i odrednicu digitalno, pa tako Salmon (2010) ističe kako pripovijedanje možemo najjednostavnije objasniti kao vještinu pričanja priče koja koristi različite alate u svojoj naraciji - od klasičnog usmenog pripovijedanja sve do digitalnog pripovijedanja koje nas odvodi u drugačiju stvarnost .

Pripovijedanje, kao što je iz ovog kratkog klasifikacijskog pregleda jasno, obuhvaća puno više od tehnike i alata koje određeni profesionalci koriste u svome radu te ga ljudi neprimjetno koriste u svojoj svakodnevnoj komunikaciji. Upravo je pripovijedanje osiguralo djelovanje raznih industrija poput industrije zabave koja je uz pomoć pripovijedanja stvorila prisniji odnos sa svojom publikom te su tako osigurali lojalnost publike ili veću zaradu. Ako pogledamo pripovijedanje u tom smislu, možemo ga shvatiti kao način pregovaranja u kojem trebamo znati ispričati priču te ju upotrijebiti za bolji utjecaj (Stone i sur., 2005). No, za svako je pripovijedanje nužna - priča.

2.2. Priča, pripovijetka i pripovijest

U hrvatskom jeziku pojam priče promatran u širem kolokvijalnom značenju, jest način verbalnog ustrojavanja stečenog, ali kaotičnog iskustva iz povlaštene perspektivne naknadnog uvida u njega. Svojom organizacijskom strukturom raspršuje zbunjenost pred (individualnom ili kolektivnom) prošlošću te omogućuje spoznavanje pouke za budućnost. Drugi aspekt pojma priče podrazumijeva mogućnost izmišljanja, stvaranja novog scenarija, „bajanja“ (Hrvatska enciklopedija)¹. No, kako ćemo vidjeti iz ovoga pregleda, ni definiranje priče, kao ni ranije obrađenih pojmova nije jednoznačno.

Pojam priče obuhvaća mit, u književnom djelu označava sustav dočaranih događaja. Klasificiramo ga kao određenu književnu vrstu koja je zapravo određen jezični i književni produkt koji nam na specifičan i osjetilno sveobuhvatan način opisuje nešto što se događa u određenom vremenskom periodu. Solar (2004) ističe kako je priča pred svoju publiku donosi kombinaciju stvarnih ili izmišljenih događaja, koji ne moraju uopće biti povezani sa stvarnošću. Ona nastaje tako što se sastavljaju različiti manji dijelovi – događaji, koji čine

¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50312>

jedinstvenu cjelinu. Ni jedan manji element priče, odvojen od ostalih dijelova priče, ne može obuhvatiti priču.

Kada promotrimo korijen riječi *storytale*, uvidjet ćemo kako se ta riječ sastoji od dviju manjih riječi – *story* i *tale*. Solar (2004) nam objašnjava kako se za termin priča se u engleskom jeziku koristi riječ *story*, dok se istoznačnica riječ *tale* više odnosi na bajku ili pripovijetku. Njemački jezik koristi se različitim terminima za definiranje pojma priče. Tako riječ *Erzählung* označava pripovijedanje, riječ *Geschichte* u svojoj značenjskoj osnovi obuhvaća pripovijest, dok riječ *Fabel* označava basnu i fabulu priče (Solar, 2004). Nadalje, isti autor ističe kako je zapravo i nemoguće znanstveno utemeljiti pojam priča te priču interpretira kao jedinstvenu cjelinu koja se sastoji od manjih dijelova, a ti manji dijelovi priče se dodatno razrađuju i čine jedinstvenu cjelinu (Solar, 2004). Određenje priče autor opisuje kroz pripovijedanja zbog toga što tvrdi kako ograničenost samo jednog dijela priče ne bi omogućilo samo pripovijedanje (Solar, 2004).

Pa iako je znanstveno kompleksno definirati sva određenja priče, Crnković i Težak (2002) priču određuju kao temeljnu vrstu dječje književnosti zbog toga što priča prati djecu od početka usvajanja jezika i njegovog sustava sve do kraja djetinjstva. Autori ističu dobro poznatu činjenicu, a to je da se shvaćanje svijeta kod djece razlikuje od shvaćanja svijeta odraslih, štoviše djeca shvaćaju, razumiju i prihvaćaju priču kao čudesnu i fantastičnu (Crnković i Težak, 2002). Takva priča sadrži različite likove poput divova, patuljaka, vila, vještica u kojoj likovi prolaze kroz različite izazove i avanture, a autori ističu kako je zbog toga priča najbliža djeci te je postala najkarakterističnijom vrstom dječje književnosti (Crnković i Težak, 2002). Ključni elementi priče su udaljavanje od stvarnosti i odlazak u čaroban i fantastičan svijet.

Posve druga očekivanja od priča imaju mladenačka i/ili odrasla publika. Također, i same su priče doživjele tijekom vremena razne promjene - od same svrhe preko tema do načina i postupaka kojim su se oblikovale i prenosile.

Zupan Sosič napominje kako spoznajna teorija shvaća pripovijedanje priča “...kao univerzalnu ljudsku djelatnost kad proizlazi iz šire pretpostavke da je pripovijest temeljni način organiziranja ljudskog iskustva i dominantnih ideologija i instrument moći” (Zupan Sosič, 2021, str. 51).

U hrvatskom jeziku za termin pripovijest češće se koristi njezin sinonim – pripovijetka. U hrvatskom rječniku pripovijest ili pripovijetka je definira kao pismena i usmena vrsta u

lijepoj književnosti srednje dužine, koja prikazuje više likova (Hrvatska enciklopedija)². Proleksis enciklopedija definira pripovijest ili pripovijetku kao posebnu vrstu književne proze srednjeg opsega – opsegom je raspoređena na mjesto između novele i romana. Unutar narodne baštine pojam pripovijesti obuhvaća različite priče, motive, legende, bajke i basne³. Svojim je opsegom pripovijest kraća književna umjetnička forma od romana. Jasnu razliku između tradicionalnog i suvremenog shvaćanja pripovijesti razgraničava Zupan Sosič:

“Tradicionalno znači sve što je postajalo još prije rođenje naratologije, a suvremeno ono što se pojavilo njezinim nicanjem procvatom, prvenstveno bogatstvom postklasične teorije pripovijesti. Prije rođenja naratologije, poznavanje pripovijedanja bilo je još dosta tradicionalno, smješteno u područje književne teorije, dok su u drugoj polovini 20. st. različiti naratološki pristupi puno doprinijeli prvenstveno širem razumijevanju pripovijedanja” (Zupan Sosič, 2021, str. 51).

Poznati naratolozi i povjesničari stvarali su različite definicije pripovijesti, pa tako Zupan Sosič (2021) navodi kako “...postklasični naratolog Herman pripovijest shvaća kao ono što je ostalo kad se povjerenje u mogućnost znanja, odnosno znanosti urušilo (Zupan Sosič, 2021, str. 52). Poznati filozof Schaeffer je smatrao da je pripovijest matrica uz koju “...oblikujemo i čuvamo uspomene, tako da u svojoj fikcijskoj inačici širi naš mentalni svijet onkraj stvarnog i poznatog te osigurava teren za misaone eksperimente” (Zupan Sosič, 2021, str. 52).

Važno je znati kako je pripovijedanje nešto što je sastavni dio života svakog djeteta i života svake odrasle osobe. Zupan Sosič (2021) ističe kako je pripovijedanje osnovna ljudska sposobnost, te kako se pripovjedna sposobnost kod djeteta razvije u ranoj dobi točnije, u trećoj, odnosno četvrtoj godini života kada dijete počinje povezivati prve riječi u rečenice te kada dijete ima mogućnost pamtiti i prisjetiti se nečega. Autorica ističe kako ljudi nemaju nikakav mentalni zapis o vlastitom životu, o svom identitetu, sve dok pripovijedanje ne postane dio naše svakodnevice. Tada pripovijest postane prisutna u čovjekovom načinu funkcioniranja, toliko prisutna da je i ne primjećujemo te nam upravo pripovijest postane naš način komunikacije i funkcioniranja. Gerald Prince, američki teoretičar književnosti te priznati istraživač pripovijedanja, ističe pripovijest kao poseban oblik znanja. Ističe kako, “...pripovijest ne zapisuje samo ono što se dogodilo, nego otkriva i izumljuje ono što se može dogoditi; ne zapisuje samo događaje, nego ih sastavlja i tumači kao značajne dijelove neke cjeline” (Zupan

² <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=50435>

³ <https://proleksis.lzmk.hr/3430/>

Sosič, 2021, str. 52). Upravo takva pripovijest objašnjava pojedinačne i zajedničke sudbine te nudi modele s isticanjem značenja i vremena. Autorica u svojoj knjizi ističe činjenicu da nam “...narativno pomaže pokazati kako je pripovijest/pripovjedna struktura i praksa koja osvjetljava vremenitost i ljudska bića kao vremenska bića, i u tom smislu ima središnju ulogu u procesu spoznavanja i samorazumijevanja (Zupan Sosič, 2021, str. 52).

Neovisno o tome kako su se mijenjale, priče su ljudima uvijek bile važne.

3. ZAŠTO SU LJUDIMA PRIČE VAŽNE?

Početak pripovijedanja je usko vezan uz priču i prenošenje određene radnje usmenim putem drugom čovjeku. Richard Kearney, jedan od najcjeljenijih teoretičara književnosti, u svojoj knjizi ističe važnu činjenicu o početku pripovijedanja:

“Zapravo, pripovijedanje je starije od milijun godina, kao što su pokazali znanstvenici Kellogg i Scholes. Imperativ naracije javlja se u obliku mnogih žanrova - mit, ep, sveta povijest, legenda, saga, narodna priča, viteški spjev, alegorija, ispovijed, kronika, satira, roman. A unutar svakog žanra postoje mnogi podžanrovi: usmeni i pismeni, poetski i prozni, povijesni i fiktionalni” (Kearney, 2009, str. 15).

Scholles i Kellogg (1969) ističu činjenicu da nitko ne zna od kojeg vremena čovjek ima dar govora i pripovijedanja. Prvi slušatelji nisu mogli ne zamijetiti snagu i čar pripovijedanja i naracije. Kearney (2009) ističe važnost i posebnost samog čina pripovijedanja. Iskazuje kako je pripovijedanje ljudima važno kao i hrana “...zapravo, još važnije, jer hrana nas drži na životu, ali priče su ono što naš život čini vrijednim življenja. Priče su ono što naš život čini ljudskim (Kearney, 2009, str. 13) i zaključuje kako svatko od nas postaje sudionik u vlastitoj povijesti, u pravom smislu riječi, kada određene događaje iz svoga života pretvori u priču čime ti događaji postanu dijelom našeg sjećanja.

Isti autor slikovito objašnjava zašto su nastale priče:

“Od samoga početka izmišljali smo priče kako bismo ispunili rupu što je zjapila u nama, kako bismo ublažili strah i strepnju, kako bismo pokušali odgovoriti na ona velika pitanja bez odgovara: Tko smo? Odakle dolazimo? Je li nam priroda životinjska, ljudska ili božanska. Jesmo li stranci, bogovi ili čudovišta? Jesmo li djeca jedne majke Zemlje ili dvoje ljudskih roditelja? Jesmo li proizvod prirode ili kulture?” (Kearney, 2009, str. 16).

Ljudi su kroz priču zadovoljili svoju potrebu za odgovorom na fizička i metafizička pitanja. Priče, legende i mitovi su upravo i nastali tako te su čovjeku pružile određenu sigurnost, izvjesnost i olakšanje (Kearney, 2009).

Kada promotrimo povijest ljudske civilizacije, možemo vidjeti kako je pripovijedanje oduvijek bilo prisutno kao jedan od načina komunikacije. Naši preci su se sastajali oko logorske vatre gdje su poglavice plemena pričale priče o mitovima i legendama te su tako međusobno izmjenjivali znanja i iskustva koja su prenosili iz generacije u generaciju. Te priče su za svrhu imale oblikovati identitet i vrijednosti plemena što je stvorilo određeni ugled između različitih plemena (Fog i sur., 2005).

Aristotel u svom djelu *O pjesničkom umijeću* (2005) ističe vrijednost i važnost umijeća pripovijedanja. U knjizi *O pričama* autor ističe kako je Aristotel gledao na pripovijedanje: "...umijeće pripovijedanja - definirano kao dramskom oponašanje i unošenje zapleta u ljudsko djelovanje - dugujemo da ovaj svijet dijelimo s drugima (Kearney, 2009, str. 13).

Grčki antički pripovjedači Herodot i Tukidid su nastojali u svom pripovijedanje opisati prirodne i stvarne događaje, a ne nešto natprirodno. Time su se nastojali oduprijeti homerskoj slobodi koja bi ih odvela u fantastične svjetove. Ako promotrimo povijest pripovijedanja i mita, uviđamo kako je zapravo mit u svojim počecima bio povezan s prikazivanjem stvarnih prošlih događaja. Prvi povjesničari su željeli svojoj publici prenijeti realistične opise i prikaze vremena i mjesta jer su željeli dočarati publici kako se sve uistinu dogodilo. Tako je došlo do stvaranja različitih grana povijesti: "...na razini pojedinca, to je dovelo do razvoja žanra biografije ili "povijesti slučaja". Na razini zajednice, tako je nastala povijest u općem smislu, koju shvaćamo kao pripovijedanje stvarnih događaja (Kearney, 2009, str. 19).

Ono što je zajedničko svim pričama je upravo to da uvijek netko nekome pripovijeda o nečemu. U svakoj priči postoji pripovjedač, priča, nešto o čemu se pripovijeda i netko kome se pripovijeda. Autor tvrdi "...da je taj intersubjektni model diskursa ono što obilježava naraciju kao temeljno komunikacijski čin" (Kearney, 2009, str. 15). Kako Kearney ističe "...priče kao da su unosile neki smisao u vrijeme, u povijest, u njihov život. Bile su dar od bogova koji je smrtnicima omogućio da oblikuju svijet na vlastitu sliku i priliku. A jednom kad je pripovjedački duh izašao iz spilje, povratka nije bilo (Kearney, 2009, str. 15).

Mogli bismo naglasiti razliku poimanja svrhe pripovijedanja nekada i danas. Nekad je svrha pripovijedanja bila prenijeti već poznatu priču, dok je danas svrha pripovijedanja uvesti slušatelja u nepoznatu priču, zamišljeni svijet ili samo zabilježiti i sačuvati nešto što se već dogodilo (Kearney, 2009). Kearney ističe kako se "...pripovijedanje mita s vremenom podijelilo na dvije glavne grane: 1.) pripovijedanje povijesti i 2.) pripovijedanje izmišljenih

dogadaja (fikcija)” (Kearney, 2009, str. 18). Spomenuta grana pripovijedanja, pripovijedanje izmišljenih događaja se udaljava od tradicionalnog mita, te se dijametralno udaljava od pripovijedanja povijesti.

“Pripovijedanje izmišljenih događaja nastojalo je opisati događaje u smislu nekog idealnog standarda ljepote, dobrote ili plemenitosti. To je najjače došlo do izražaja u formi romance, literarnom žanru najpoznatijim po djelima kao što je Pjesan o Rolandu i Parsifal, gdje metafora, alegorija, hiperbola i druge retoričke figure služe kako bi se događaji uljepšali i ukrasili. No te značajke nalazimo već u Danteovoj Komediji, gdje se dojam istinitosti kombinira s maštom, ne gubeći iz vida temeljni ljudski poriv da pripovijeda priču “kao da” se dogodila i “kao da” opisani likovi postoje - ili bismo mogli povjerovati da postoje” (Kearney, 2009, str. 19).

Gledajući priču i pripovijedanje na ovaj način autor ističe kako je svaki život potraga za pričom. Iako toga nismo svjesni, mi zapravo kroz priču i pripovijedanje, nastojimo stvoriti određeni sklad u svojoj svakodnevici i tako unosimo sklad u svakodnevni nesklad i raspršenost. Pripovijedanje priča nam omogućuje da raščistimo svoj um i da se stvorimo određeni smisao u životu. Kearney (2009) navodi kako pjesnik opisuje pripovijedanje “... kao način da se odupremo konfuziji. Jer pripovjedački impuls jest, i oduvijek je bio, želja za određenim “jedinštvom života” (Kearney, 2009, str. 14). U vremenu današnjice, autor ističe kako pripovijedanje pruža “...jedan od najvitalnijih oblika našeg identiteta - individualnog i zajedničkog (Kearney, 2009, str. 14). Promatrajući ljudsku povijest možemo vidjeti tu ljudsku potrebu da pričama obogatimo svoj život.

Priče su oduvijek bile satkani dio svake povijesti. U knjizi *O pričama* autor ističe kako su priče postale dijelom zajedničke i pojedinačne povijesti na osnovi pripovijedanja događaj iz života. Autor to opisuje ovako:

“Kada vas netko pita tko ste, ispričate mu svoju priču - to jest pripovijedate mu o svom sadašnjem stanju u svjetlu sjećanja na prošlost i očekivanja za budućnost. Tumačite to gdje jeste u okviru toga odakle ste došli i kamo idete. Na taj način predstavljate ste kao narativni identitet koji je koherentan i traje tijekom života. U tom smislu može se reći da pripovijedanje humanizira vrijeme time što ga od impersonalnog nizanja fragmentiranih trenutaka pretvara u uzorak, u zaplet” (Kearney, 2009, str. 14).

U svakom uređenom društvu u povijesti i danas, priča i pripovijedanje postala je neophodna sastavnica ljudskoga života i društva. Pripovijedanje priča je sastavni dio identiteta svakog pojedinca, ali i svakog naroda.

Ranije sam navela kako su priče sastavni dio ljudske povijesti. Pripovijedanje priče je dobilo i svoj izvedbeni karakter u onom trenutku kada se je netko dosjetio da izgovori čuvene riječi “bilo jednom davno” te tako uveo slušatelja u naraciju. Priče kao da su “...imale su moć da utišaju svaki glas u prostoriji, znale su kako oduzeti dah i natjerati znatiželjno srce da poskoči kad čuje onih nekoliko jednostavnih riječi - “Bilo jednom davno...” (Kearney, 2009, str. 17).

Upravo te riječi i danas pripremaju slušatelja za doživljaj naracije. Pripovjedač je od malenog dijela svog iskustva, prošlih događaja koje je povezo sa suvremenim događajima kreirao priču koja je slušatelja uvela u zamišljeni svijet u kojem je sve moguće. I danas kada slušatelj čuje čuveni početak “bilo jednom davno” dobiva želju da čuje i otkrije ostatak priče, odnosno središnji dio priče i sam završetak. Pričanje priča je ljudima od davnina pružilo čaroliju doživljavanja i slušanja teksta.

Iako bi možda netko i pomislio kako su takve priče zastarjele, promotrite samo ono što i danas konzumiramo. Današnja djeca, mladež, pa i odrasli traže sadržaje poput klasičnih bajki braće Grimm, Tolkienov *Gospodar prstenova*. Mnogi ljudi danas ta djela čitaju i upijaju prije spavanja jer im fantastični svjetovi pružaju smirivanje uma i pripremu za san (Kearney, 2009).

Kearney (2009) na temelju promatranja i istraživanja povijesti pripovijedanja zaključuje kako je “...pripovijedanju povijesti i pripovijedanju izmišljenih događaja zajednička mimetička funkcija” (Kearney, 2009, str. 21).

Vratimo se na čas ranim pričama. U *Pjesničkom umijeću* Aristotel objašnjava mimezu kao “oponašanje djelovanja” te pod tom sintagmom obuhvaća stvaralačko opisivanje svijeta, uz što se onda otkrivaju skriveni koncepti i dotad neotkriven značaj. Ako pogledamo mimezu tako, ona je u svojoj srži usklađena s mitom koji doživljavamo kao ono što stvara zaplet u razasute događaja te ih pretvara u novu koncepciju (Kearney, 2009).

Upravo ovakvo shvaćanje mimeze se udaljava od starog naturalističkog uvjerenje da “... umjetnost jednostavno stavlja zrcalo pred prirodu (Kearney, 2009, str. 22). Ranije navedena koncepcija mimeze koja preuzima funkciju mita nam pruža novoizmišljeni oblik egzistenciranja u svijetu. Time nas potiče da svijet i svoju stvarnost uvidimo s drugog aspekta, što u nama probuđuje katarzu - pročišćenje od emocija sažaljenja i straha. Naracija u nama budi empatiju prema likovima koji pate. Autor ističe kako nas:

“narativna imaginacija ujedno stavlja na određenu estetsku distancu s koje možemo pratiti razvoj događaja i razabrati “skriveni uzrok stvari”. Upravo taj neobični spoj empatije i odmaka proizvodi u nama - gledateljima grčke tragedije ili čitateljima

suvremene proze - dvosliku koja nam je nužna da otputujemo s onu stranu zatvorenog ega prema drugim mogućnostima bivanja (Kearney, 2009, str. 22).”

Važnost i posebnost pripovijedanja pronalazimo u teorijama raznih naratologa, pa se tako u svojoj knjizi Grdešić (2015) poziva se na tekst Rolanda Barthesa i njegov “*Uvod u strukturalnu analizu pripovjednih tekstova*”, objavljen 1966. u časopisu *Communications*. Barthes ističe raznolikost različitih vrsta pripovjednih tekstova, koji se razlikuju po različitim odrednicama te čitatelju pružaju prolaz u svijet pripovijedanja. Francuski teoretičar književnost Roland Barthes ističe kako se:

“pripovjedni tekst može oslanjati na artikuliranu jezičnu djelatnost, usmenu ili pisanu, na čvrstu ili pokretnu sliku, na pokret, ili na određenu mješavinu tih sastojaka. Pripovjedni tekst nalazimo u mitu, predaji, bajci, pripovijetki, noveli, epu, priči, tragediji, drami, komediji, pantomimi, na oslikanom platnu, na vitražu, filmu, u konverzaciji. Osim toga, pripovjedni tekst je, u svojim gotovo beskonačnim oblicima prisutan u svim vremenima, na svim mjestima, u svim društvima. Pripovijedanje počinje sa samom poviješću čovječanstva. Nema, niti je ikada bilo naroda bez pripovjednog teksta. Sve klase i sve društvene grupe imaju svoje pripovjedne tekstove, a veoma često u njima uživaju ljudi različitih, gotovo suprotnih kultura. Pripovjedni tekst ne mari za dobru i lošu književnost: on je poput života, internacionalan, transhistoričan i transkulturalan “ (Barthes, 1992, str. 47).

Barthesova objava te isticanje važnosti pripovijedanja, smatra se među jedan od najvažnijih tekstova u naratologiji. Prethodni tekst smatra se značajnim tekstom o naratologiji zato što nudi teorijski okvir za strukturalnu analizu pripovjednih tekstova, upućuje na važnost i značajnost pripovjednih tekstova za povijest čovječanstva, povijest različitih umjetnosti te za našu svakodnevicu.

Autorica navodi rečenicu Wallacea Martina koji kaže kao je “...pripovijedanje oblik objašnjavanja nužan za razumijevanje života. Pripovijedajući vlastite živote drugima i sebi, pokušavamo ih razumjeti, ali ih u isto vrijeme pripovijedanjem oblikujemo i osmišljavamo (Grdešić, 2015, str. 53).

Pripovijedanje je u svojoj srži neslužbeni dio svakodnevice svakog čovjeka, autor ističe kako je upravo pripovijedanje sveobuhvatni dio onoga što razlikuje ljude kao ljudska bića te su priče potrebne čovjeku za samorazumijevanje i stvaranje vlastitog identiteta. Dijeljenjem priča iz svakodnevice, postizemo bolje razumijevanje drugih i lakše pronalazimo rješenje za konflikte i međusobno nerazumijevanje (Fog i sur., 2005).

Priče su jednako značajne odraslima i djeci, Velički (2013) ističe kako su priče potrebne djeci i odraslima zato što donose red i strukturu. Priča nam poklanja linearnost, predvidljivost umjesto nelinearnosti i nepredvidljivosti. Svojom jednostavnošću i jezgrovitošću te bogatstvom metafore dopiru u naše srce te nam pomažu u teškim situacijama. Ljepota priče i pripovijedanja se krije u tome što djetetu priča donosi bogatstvo i ljepotu žive riječi, intonaciju, toplinu, izraz lica i govor tijela te ohrabruju djetetovo stvaralaštvo.

Velički (2013) ističe kako je važno da odrasli ne zaborave ranije navedenu vrijednost priče jer ona nam svojim simboličkim značenjem nudi ljekovitost, a o terapijskom učinku u obliku biblioterapije govori, Perrow (2013) navodi kako pričanje priče utječe pozitivno na publiku i na samog pripovjedača zbog toga što izgrađuje koncentraciju, podrazumijeva kreativno stvaranje slika te tako pokreće maštu.

S obzirom na to što je sve do sad rečeno o pričama, moramo se zapitati o važnosti priče u suvremenom svijetu.

3.1. Može li pripovijedanje danas biti važno?

Prethodno poglavlje je detaljno objasnilo važnost priče i pripovijedanje u prošlosti i formiranju naše civilizacije, a je li pripovijedanje važno i danas? Ranija poglavlja su nam predočila povijest pripovijedanja, ali nam zbornik kanonskih tekstova o predaji stranih autora - *Predaja: temelji žanra* donosi nam zanimljivo razmišljanje o strukturi svakodnevnog pripovijedanja njemačkog kulturologa i učitelja Bausingera koji ističe kako svakom istraživaču predaje i pripovijesti popularna priča nadilazi istinsku vedrinu prepoznavanja kada u današnjem vremenom otkrije pravog pripovjedača. Istraživači predaje iz cijelog svijeta se slažu u činjenici da se brzo izgrađuje odnos i motiviranost za međusobno razumijevanje jer je najčešće istraživač radostan što je našao pripovjedača nego je i pripovjedač radostan što je pronašao slušatelja koji će istinski doživjeti njegovu priču. Uzrok ovog događaja i spoznaje je upravo činjenica kako je pripovjedač spreman svome zainteresiranom slušatelju pružiti pravi doživljaj pripovijedanja zbog činjenice da je već godinama primijećen trend smanjivanja pripovjedačkog kruga i kruga slušatelja. Bausinger ističe kako je pripovijedanje u današnjem vremenu okupirano činjeničnim podacima. Između ostalog, okupljenost činjenicama ne ostavlja mogućnost za doživljaj kreativnog i drugačijeg pripovijedanja (Marks, Rudan, 2018).

Grdešić (2015) slikovito prikazuje na koji smo način sve izloženi pripovijedanju u našoj svakodnevnici. Pripovijedanju smo izloženi dok provodimo vrijeme ispred bilo kojeg ekrana,

npr. računala, televizora ili mobitela. Svakodnevno smo izloženi pripovjednom tekstu kada čitamo nečije objave na nekoj od društvenih mreža, dok čitamo ili gledamo vijesti. U svakodnevnoj komunikaciji smo izloženi pripovijedanju - kada slušamo što nam drugi govore o nekom događaju ili svome danu, ako čitamo u slobodno vrijeme. Izloženi smo pripovjednom tekstu i kada gledamo kratke videozapise, ekranizirane romane, filmove, televizijske serije.

Nadalje, autorica ističe kako i sami sudjelujemo u kreiranju pripovjednih tekstova kada svoj život podijelimo u različite vremenske isječke, ako tražimo uzroke događaja iz svakodnevnog života te dok analiziramo posljedice vlastitih odluka.

Pripovijedanje je prisutno i u našoj svakodnevnici, samo što je sada potpuno drugačiji medij postao dominantan, pa nam tako Kearney (2018) iznosi zanimljivo razmišljanje o pripovijedanju u današnjem svijetu. Ističe kako "... kako ulazimo u cyber svijet trećeg tisućljeća u kojem vlada virtualna stvarnost i digitalna komunikacija, nalazimo mnogo zagovornika apokaliptičnog stajališta prema kojem smo stigli ne samo da kraja povijesti nego i do kraja same priče (Kearney, 2009, str. 20). Književni kritičari podijeljeni na lijevu i desnu orijentaciju u svojoj srži smatraju kako se današnja civilizacija nalazi u vremenu kojim dominira simuliranje oslobođeno dubine i koje je nepovezano s umijećem pripovijedanja. Autor ističe kako su "...razni oblici ekskluzivne vulgarizacije intimnosti i privatnosti u popularnoj kulturi - od televizijskog talk-showa do internetskog chat rooma - kao da iscrpljuje temeljnu ljudsku potrebu da se kaže nešto smisljeno i pripovjedački strukturirano" (Kearney, 2009, str. 20). Ističe kako upravo ovaj sadržaj potaknut površnošću i konzumerizmom čini upravo to da pripovijedanje lagano nestaje.

Vještina pripovijedanja se zbog različite mogućnosti primjene koristi u brojnim djelatnostima i znanstvenim granama. Kako se pokazala uspješna primjena u humanističkim znanostima, tako se narativni pristup 1990-ih počeo koristiti u društvenim znanostima. Pripovijedanje se kao alat i tehnika počelo koristiti u (Salmon, 2010):

- upravljanju,
- politici,
- ekonomiji,
- pedagogiji,
- obrazovanju,
- psihologiji.

Pripovijedanje priča se s vremenom mijenja, pa tako i u današnjem vremenu nastaju različiti oblici pripovijedanja uz posredovanje različitih medija. Ustaljeni načini izvođenja pripovijedanja su starijim generacijama pružali sigurnost, strukturu i smisao, pa će trebati proći

određeno vrijeme kako bi znanstveno utvrdili na koje nas sve načine mijenjaju novi oblici priča i pripovijedanja, a ta nas tema treba zanimati kada su djeca u pitanju. Pripovijedanje priča obuhvaća čovjekov život od njegove najranije dobi, pa je zato dobro uvidjeti kakav je odnos djeteta i priče.

3.2. Može li pripovijedanje danas biti važno i djeci?

Pripovijedanje priča ima veliki utjecaj na djetetov razvoj. Velički (2013) ističe značajnost priče za život djece zbog toga što priče obogaćuju i upotpunjuju unutarnji svijet slušatelja. Vlastite spoznaje i doživljaje života djeca do svoje desete godine upoznaju uz priče. U priči djeca pronalaze obrasce za izgradnju unutarnjih predodžbi o svijetu. Kada dijete priča priču, ono zapravo dijeli svoj unutarnji svijet s drugima. Na isti način priče utječe na odrasle. Pričajući priče stvaramo, razvijamo komunikaciju i izgrađujemo povezanost s djecom. Nakon pričanja priče djeca nisu samo bila izložena tekstu i priči, nego su dobili uvid u čovjeka koji im je tijekom pričanja predstavio sebe.

Autorica ističe kako priča pokreće svijet mašte, kreativnosti i snove. Kada djeca pričaju priču, ona razvijaju spontani govor te je zadatak učitelja samo malo ohrabriti učenika kako bi samostalno pričao priču. Ako učitelj, odgojitelj ili roditelj zna kako, može priču iskoristiti na ljekovit način, u smislu da kroz priču djetetu prikaže pojedinu situaciju ili možda ponašanje djeteta. Učitelj treba dobro poznavati metodiku i znati ju kreativno prikazati djetetu te će tada uspješno ostvariti cilj i svrhu priče. Ono što će potaknuti neovisan i cjelovit jezičan izričaj kod djeteta je suživot i približavanje priče djetetu na kreativan i domišljat način. Što dodatno potiče dijete na shvaćanje i razumijevanje priče je korištenje gesta i zaigranosti prilikom pripovijedanja priče (Velički, 2013).

Priča je značajna i postojana u životu djeteta od njegove najranije dobi, pa i u razredu. Važno je naglasiti utjecaj pripovijedanja na učenika, pa tako Pintarić (2005) ističe kako pripovijedanja nema bez jezičnih djelatnosti slušanja i govora. Važno je da učenik prvo usvoji slušanje, zbog toga što se slušanjem usvaja i shvaća snaga izrečene riječi i započinje pripovijedanje. Uvjet za usvajanje slušanje je slušanje književnoumjetničke riječi, a to učenici stječu recepcijom književnoumjetničkih djela. Dok učenik sluša priču, dijete percipira puno informacija te se time izgrađuju njegove literarne i jezične sposobnosti, stav prema samome sebi i drugome.

Učitelj igra ključnu ulogu u stvaranju učenikova odnosa prema pripovijedanju i doživljaju priča. Hamilton i Weiss (2007) u svome radu ističu kako učitelj treba naučiti učenika pripovijedanje priča zbog toga što pripovijedanja pripada najbitnijim životnim vještinama. Autori ističu kako kvalitetno razvijena vještina pripovijedanja stvara temelj i pomaže uspješnost komunikacije prema drugoj osobi ili grupi ljudi. Pripovijedanje razvija pamćenje jer ljudski mozak brže i bolje pohranjuje informacije ispričane u formi priče. Autori naglašavaju kako je važno da pripovijedanje bude obostrano, to znači da je jednako važno način na koji učitelj iznese priču pred učenika te da motivira svoje učenike na razvijanje vještine govorenja i prezentiranja. Benefiti razvoja komunikacije prilikom pripovijedanju su:

- povećanje samopouzdanja učenika
- uključenost svih dobnih skupina jer pričanje priča nije određeno za pojedine dobne skupine, nego se odnosi na sve
- poboljšanje jezične djelatnosti slušanja te memoriranja
- poticanje kreativnog pisanja - priče povezuju ljude, a slušanje priče potiče razvijanje učenikove mašte, kreativnosti te razvija nove ideje
- motivira učenika na daljnje istraživanje i čitanje
- razvija sposobnost govornika / učitelja da kod učenika probudi interes za slušanje te da razvije strategije za rješavanje sukoba između učenika (Pintarić, 2005).

Osim da djeca sama čitaju priče ili da im mi čitamo priče, u odgojno-obrazovnome radu nužno je uključiti i izvedbene formate pripovijedanja. Tako se koristimo davno uhodanim, rekla bih i drevnim, obrascima komuniciranja, posredovanja značenja, davanja strukture i razmjene kreativne i stvaralačke energije.

Različita istraživanja koja su proučavala važnost čitanja i pripovijedanja pokazala su kako je ta važnost djeci značajna kao i osnovne životne potrebe – hrana, igra, zdravlje i ljubav. Ova činjenica dovoljno ističe posebnost i važnost pripovijedanja djeci. Pripovijedanje djeci je oblik kvalitetnog provedenog vremena s djecom. Različiti autori ističu važnost kreiranja prisne blizine i zdravog odnosa sa svojim djetetom upravo kroz provođenje pripovijedanje. U prvih 18 mjeseci svoga života dijete treba roditeljsku blizinu, ljubav i pažnju jer upravo tako stvara odnos s roditeljem (Radonić i Stričević, 2009).

Brojni članci ističu kako se vještina pripovijedanje kod djece razvija polako, te da kod djece predškolske dobi pripovijedanje potiče razvoj predčitalačkih vještina. U svojim počecima pripovijedanja djeca usvajaju vještinu strukturiranje priče i usmjeravanja svojih misli u smislenu cjelinu. Počeci razvoja pripovijedanja kod djece izgledaju kao prepričavanje događaja i to je dobro zato što ta aktivnost uključuje različite elemente kao što su: povezivanje događaja,

oblikovanje teksta, izbor riječi, razumijevanje uzročno-posljedičnih, razumijevanje uloge pripovjedača i slušatelja.⁴ Priprema je pola posla, tako kaže narodna poslovice. Zbog toga nam je važno i za pripovijedanje priče odraditi temeljitu pripremu.

4. PRIPOVIJEDANJE KAO IZVEDBA

Salmon (2010) napominje kako je pripovijedanje drevna umjetnička forma i vrijedan oblik ljudskog izražavanja koja u svojoj izvedbi koristi riječi te svojoj publici nudi mogućnost kreiranja vlastitog izgleda priče u svojoj mašti. Takvo pripovijedanje sadrži:

- dvosmjernu komunikaciju između pripovjedača i publike
- riječi i rečenice
- fizički pokret, geste, mimiku,
- aktivnu maštu slušatelja.

Dakako da je prije svake izvedbe nužna dobra priprema. Posebice ako se pripremamo za izvedbu pred dječjim publikama u razredu ili nekom drugom kontekstu. Teorija nas uči što nam je ključno za samo pripovijedanje - razumijevanje publike, a svako pripovijedanje sadrži određene segmente (Stephens i sur., 2010):

- prepoznavanje potreba publike i njihovih stavova,
- razumijevanje načina na koji ljudi surađuju,
- razumijevanje onoga što pokreće ljude.

Prije same pripreme i izvedbe pripovijedanja važno je imati na umu što želimo činom pripovijedanja izazvati kod djeteta/učenika. Centar svake naracije je priča koja treba sadržavati karakteristične odrednice kako bi izrazila svoju svrhu (Grantiz, Forman, 2015). Priča u svojoj srži sadrži izvještaj određenog događaja te je nastala s ciljem da zadrži i angažira publiku. Odnosno, priča sadrži niz različitih dijelova koji imaju za cilj stvoriti radnju koja će prenijeti poruku i stvoriti smisao koji ima vrijednost (Granitz, Forman, 2015). Od početka pripovijedanja radnja priče bi trebala izazvati interes publike koji donosi neočekivani zaplet te bi svaki kraj pripovijedanja trebao istaknuti jasnu poruku koji će zadovoljiti emocionalne potrebe publike te će tako publika lakše zapamtiti kraj priče (Lundqvist i sur., 2013).

Dakle, pripovijedanje je izvedbena forma, što nas dovodi do zaključka da nam je iznimno važno poznavati svoju publiku. To je ključni aspekt koji moramo uzeti u obzir kada se

⁴ <https://martininblog.hr/prepricavanje-pripovijedanje-ili-naracija/>

pripremamo za pripovijedanje. Osim toga u prethodnim poglavljima sam istaknula važnost pripovijedanja i priča za razvoj civilizacije, a potom i važnost priče za dječji razvoj. Sve su to važne odrednice koje treba uzeti u obzir kada se promišlja o pripremi za izvođenje priče.

Učitelj postaje pripovjedač svaki put kada pred učenika iznese nov sadržaj ili kada jednostavno drži sat. Zbog toga je značajno imati na umu kako se kvalitetno pripremiti za izvedbu. Velički (2013) navodi korake koje bi svaki pripovjedač bi prije pričanja priče trebao imati na umu. Prvo i najosnovnije je to da pripovjedač dobro poznaje priču koju će iznijeti pred publikom. Uz to je još važno:

- Prilikom pripreme pripovijedanja razmisliti o slikama u određenoj priči.
- Zastati i utvrditi osnovni ton priče - kako mi doživljavamo tu priču nakon što ju više puta pročitate .
- Proučiti slike iz priče koje stvaramo u svojoj mašti - kakav je izgled likova, na što nas podsjećaju pojedine rečenice.
- Pokušati sebi objasniti simbole koji se pojavljuju u priči.
- Staviti se u dječje cipele - odnosno pokušati odgonetnuti kako bi priča utjecala na djecu
- Važno je biti optimističan i radovati se pripovijedanju - naš stav pozitivno utječe na djecu.
- Tijekom pripovijedanja važno je svjesno razmišljati kako pripovijedamo zbog djece.
- Nakon pripovijedanja odvojiti vrijeme za opuštanje tj. za procesuiranje doživljaja.
- Pobuditi u slušateljima radost zbog vlastitoga pripovijedanja.

Autorica ističe "...tek pozornim promišljanjem o ovim uputama i njihovom uporabom u radu s djecom pripovjedač će steći potrebne kompetencije te će priče moći zaista kvalitetno prenijeti djeci (Velički, 2013, str. 43).

Za pripovijedanje ključan je element je upravo priča, o njoj smo saznali nešto više u prethodnom poglavlju. Kako bismo saznali kako stvoriti priču koja će zainteresirati publiku, pogledat ćemo obrazac koji nam donosi Walsch. U svojoj knjizi Walsch (2013) nam otkriva 14 koraka za stvaranje zadivljujuće priče. Prvih 9 koraka su osnove za stvaranje izvrsne priče. Upravo tih 9 koraka nam pomaže da bolje komuniciramo s drugima. Koraci su sljedeći:

- 1.) odabrati priču,
- 2.) proći pričom,
- 3.) zamisliti scenu same priče,

- 4.) ispričati priču iz perspektivne jednog od likova,
- 5.) utvrditi centralnu istinu priče,
- 6.) pronaći način na koji ćemo zapamtiti priču,
- 7.) ispričati priču u priči,
- 8.) osmisliti svoje prve riječi,
- 9.) odrediti kako će priča završiti,
- 10.) istražiti činjenice,
- 11.) izbaciti nepotrebne detalje,
- 12.) dodati opise svojoj priči,
- 13.) uključiti publiku u izvedbu,
- 14.) organizirati izvedbe s probnom publikom.

Osim priče, važan element jest i način na koji pripovjedač donosi priču, vještina pripovijedanja je element koji zahtjeva stalno usavršavanje. U svojoj knjizi Walsch (2013) predstavlja alate koji će pomoći svakome da usavrši svoju vještinu pripovijedanja. Ističe kako je potrebno vrijeme koje ćemo posvetiti sebi i usavršavanju tehnika koje će proizvesti kvalitetne rezultate.

Predstavio je 7 alata koji će pomoći svakome da usavrši svoju vještinu pripovijedanja; 1.) mašta, 2.) izrazi lica, 3.) pokreti tijela, 4.) glas, 5.) pauza, 6.) nervoza i 7.) samopouzdanje.

Mašta je iznimno važna u životu za sve, a onda naravno i za izvedbu priča. Kako bismo mogli ispričati priču, trebamo je prvo vidjeti u svojoj glavi. Upravo ta vještina zahtjeva razvijenu maštu. Što više i što detaljnije možemo vidjeti priču, to će nam biti jednostavnije da je zapamtimo. Postoji nekoliko jednostavnih vježbi i aktivnosti koje mogu pomoći pri razvitku tog mišića. Osim važnosti predočavanja priče i vjere u nju za samoga pripovjedača/izvođača važno je uvjeriti publiku u to što im predstavlja. U tome pripovjedaču/izvođaču pomaže tijelo.

Već i izraz lica govori puno. Naše lice prikazuje život i entuzijazam. Ako ljudi sjede i slušaju te kako pričaš, oni gledaju u tvoje lice kako bi mogli interpretirati ono što govoriš. Publika treba vidjeti priču, isto tako kako je treba i čuti. Izrazi lica također prenose emocije karaktera. Tvoje lice može pokazati različita raspoloženja i emocije koje se pojavljuju u priči. Izrazi lica upola smanjuju ispričane riječi te je stoga važno usporiti svoj govor kako bi tvoje lice moglo reći dio priče.

Važan dio izvedbe čini naše tijelo. Rijetko tko, a da nije profesionalni glumac, voli ustati ispred ljudi i napraviti nešto što je izvan njihove zone komfora. Poboljšanje pokreta tijela ne

znači to da će osoba izgledati blesavo (šasavo), nego znači upravo suprotno. Svrha usavršavanja pokreta i govora tijela je odvlačenje slušateljeve pažnje od nas samih.

Publika sluša ono što govorimo i uspoređuje to s onime što vidi. Iz našeg govora tijela, naša publika prosuđuje pripovjedačevu vještinu, sposobnost, iskrenost, razinu samopouzdanja, dopadljivost i istinitost. Upravo te procjene publika koristi kako bi vidjela vrijednost pripovjedačeve poruke.

Jednako važan instrument izvedbe o kojoj govorim je i glas. To je alat koji trebamo razvijati, vježbati, kontrolirati, pažljivo koristiti i nikad zanemarivati. Tijekom pripovijedanja ga možemo koristiti na različite načine. Najvažnije je usporiti – ako brzo pripovijedaš, izgubit ćeš vrijeme pripovijedanja koje si razvio kroz geste, izraze lica, pauze i pokrete tijela. Autor ističe kako je važno biti jasan u svom izričaju. Tijekom pripovijedanja dobro je promatrati svoju publiku i uvidjeti je li govor svima jasan. Nije potrebno dodatno objašnjavati, ali je također važno da je vokabular primjeren. Glas je glavni pripovjedačev alat te je zbog toga bitno znati ga pravilno koristiti. Tijekom pripovijedanja možemo promijeniti svoju boju glasa, pa je poželjno znati kako to učiniti na pravni način. I naravno prije pripovijedanja, kao i prije pjevanja, važno je zagrijati svoj glas. Vrijeme zagrijavanja glasa ovisi o vremenu našeg pripovijedanja.

Iz svakodnevnoga života znamo koliko je tišina moćna. Pauza u izvedbi je naš važan saveznik. Naime, izrazito je važno znati kada trebamo zastati i dopustiti slušatelju da procesuirá ono što je čuo. Za pauzu nam je potrebno čvrsto samopouzdanje jer nije najugodnije samo stati pred publiku. Uz pauzu, važno je naučiti i kako smanjiti sadržaj svog pripovijedanja, kako smanjiti samo pričanje i kako osloboditi više prostora za tihu komunikaciju.

U amaterskoj izvedbi, a posebice u izvedbi pred dječjim publikama, nervoza može biti dobar saveznik. Pojava nervoze i treme nije nužno uvijek samo negativna, zbog toga što ćemo svoje pripovijedanje volje odraditi. Kako bismo izbjegli da nas nervoza paralizira, važno je odraditi kvalitetnu i temeljitu pripremu. Strah i nervoza nam pružaju adrenalin koji nam pomaže da nam um bude bistriji i pun ideja. Tvoja osjetila su probuđena, talent je izoštren, a um je u potpunosti svjestan. Autor ističe kako je važno naučiti kako kontrolirati svoju tremu i nervozu i ne dopustiti da te ona u potpunosti prevlada.

Štoviše, važno je uvjeriti publiku u ono što im predstavljamo, a za to nam je potrebno samopouzdanje. Kako bismo zadobili pažnju publike, važno je stvoriti ozračje povjerenja. Publika nam treba vjerovati i uz nas se osjećati opušteno. Prvo što publika primijeti kada dođemo ispred njih je naše samopouzdanje. Ono im pruža sigurnost kako će sve proći dobro. Ako pripovijedamo na mikrofon, važno je vježbati pripovijedanje s mikrofonom. I na kraju sve

je stvar vježbe i naše pripremljenosti. Provjebati možemo i samog sebe, tako da ćemo svjesno razmišljati o našim sposobnostima i mjestima za napredak koji stvaramo u ulozi pripovjedača. Sada kada smo osvijestili i pojasnili alate koji nam trebaju za pripremu priče za izvođenje, razmislimo o potrebnim kompetencijama pripovjedača/izvođača.

4.1. Kompetencije pripovjedača/ izvođača

Prethodno poglavlje je pokazalo kako bi trebala izgledati priprema za čin pripovijedanja te kolika je važnost različitih elemenata pripovijedanja. Ključan element pripovijedanja je i pripovjedač, odnosno osoba koja iznosi priču publici.

Velički (2013) u svojoj knjizi *Pričanje priča - stvaranje priča* ističe važnost i ljepotu čimbenika koji utječe na naraciju na sljedeći način:

“Kako bi jedna priča bila kvalitetno ispričana, pripovjedač mora posjedovati određene osnovne kompetencije. Tako je bilo još u vrijeme oralne kulture. Pripovjedač nije mogao biti bilo tko, morao je imati određeni talent i svladati umijeće kako bi stekao vještinu pripovijedanja. Dobri pripovjedači bili su radosno dočekivani i slavljani poput junaka. Kad pričamo priču, mi postajemo pripovjedači” (Velički, 2013, str. 43).

Promatrajući ljudsku povijest i ulogu pripovjedača autorica zamjećuje kako su pripovjedači putovali kroz razna mjesta te da su imali izrazito važan zadatak. Upravo su ti pripovjedači pripovijedali o životnim istinama i životu u njegovoj srži. Autorica te pripovjedače naziva “čuvarima životnih mudrosti”. Ono što je ključno pri samom pripovijedanju, a što najčešće zanemarujemo je činjenica da pripovjedač treba voljeti priču koju će prenijeti i dočarati svojoj publici. Tek iz tog stanja pripovjedač, pogotovo onaj kojemu su djeca publika, može stvoriti ugodnu atmosferu za potpunu percepciju naracije.

Autorica je (2013) po uzoru na Johannes Merckela kreirala smjernice kojih bi se kvalitetan pripovjedač priče trebao držati, odnosno koje bi vještine trebao posjedovati. To su sljedeće smjernice:

- Nastojati pripovijedati bez tekstualnog predloška, odnosno napamet znati tzv. “kostur priče” odnosno tijekom radnje te ključne događaje i rečenice te priče.
- U svoju naraciju nastojati uklopiti ponavljanja, odnosno određene formule.
- Nastojati postići prisnu atmosferu - autorica ističe kako je poželjno svoju publiku rasporediti u formu kruga.

- Naraciju je poželjno i uvijek dobro došlo obogatiti gestama i mimikama. Tako upotpunjujemo tijek radnje.
- Po potrebi možemo upotrijebiti određena sredstva.
- Izrazito je važno da pripovjedač obraća pažnju na vrednote govorenoga jezika - intonaciju, ritam, tempo, stanku, intenzitet.
- Pripaziti na tempo govora - uvijek je bolje usporenije pričati priču, nego brzo izgovarati riječi i rečenice.
- Ako je moguće, možemo i stvoriti različitu boju glasa za različite uloge. Jedino trebamo pripaziti da s time ne pretjerujemo.
- Dozvoljeno je igrati se glasom, odnosno izmjenjivati različite vrednote govorenog jezika - jačinu, ritam, brzinu, intonaciju – silaznu, uzlaznu.
- Tijekom pričanja priče poželjno je umetnuti stanku.
- Upotrebljavati jezik koji djeca razumiju, ali ga istovremeno obogatiti kako bismo djeci bili dobar govorni uzor.
- Važno je uključiti djecu u priču - npr. tako da oponašaju određene pokrete koje mi izvodimo ili tako da stvorimo prostor za njihova pitanja.
- Ako za tim ima potrebe, poželjno je nepoznate riječi objasniti unaprijed.
- Nakon pripovijedanja može se naknadno preraditi priča – uz pomoć igara uloga ili lutkarske/stolne predstave, odnosno stihova na temelju priče.

Dakle, postoje smjernice kako učitelj može postati pripovjedač/izvođač. Pripovijedanje učitelja u razredu je iznimno važno jer učitelj svojim primjerom utječe na učenikov odnos prema pripovijedanju. Ako učitelj ima pozitivan stav prema izvedbi pripovijedanja, velika je mogućnost da će i učenik razviti pozitivan stav i pristup prema pripovijedanju. Kada učitelj ovlada izvedbom pripovijedanja pred svojim učenicima, tek tada može svoje učenike pripremiti za isto. A to je možda i najvažniji aspekt ove teme te ću se njome baviti u sljedećem poglavlju.

5. KAKO PRIPREMITI DJECU ZA SCENSKI NASTUP?

Iz svega što je o pričanju priča rečeno do sad, jasno je da je djeci iznimno važno pripovijedati, ali podjednako je važno i djeci pomoći da postanu pripovjedači. U procesu osposobljavanja i učenja pripovijedanja djeca upoznaju sebe u potpuno drugačijem svjetlu – postaju svjesni koliki udio oni imaju u stvaranju priče. Otkrivaju potpuno drugačiju stranu sebe koja ih upoznaje sa svime što mogu uz pomoć svoje mašte stvoriti. Scenskim nastupom djeca grade i jačaju svoj karakter, uče nove vještine, a mnogi se i suočavaju sa svojim strahom. U procesu stvaranja i izvedbe pripovijedanja djeca uče kako što vještije i jasnije izraziti svoje misli, kako uz pomoć riječi dočarati drugome potpuno drugačiji svijet – svijet riječi, književnosti i mašte.

Prethodna poglavlja su detaljno objasnila samu srž pripovijedanja, a kako to može izgledati u razredu pratit ćemo Ladikin uzor. U svojoj knjizi *Dijete i scenska umjetnost* (1970) autorica ističe kompleksnost i zahtjevnost scenskog odgoja i scenskog nastupa te navodi kako je upravo kod scenskog nastupa najvažniji element mašta. Stvaralačka mašta je polazište u dječjem kreiranju te je ona najbitnija u dječjem doživljaju svijeta i samoga sebe. Autorica ističe posebnost i ljepotu stvaralačke mašte na ovaj način: “izvanredna stvaralačka snaga koja omogućava djetetu da živi u jednom zamišljenom svijetu punom različitih uzbuđenja proizlazi iz njegove sposobnosti opažanja i njegove stvaralačke mašte” (Ladika, 1970, str. 17).

Za razumijevanje stvaralačke dječje mašte važno je poznavati dječju psihi. Dječja psiha je neopterećena iskustvom te autorica ističe kako dječja psiha: “upija sve životne manifestacije. Opažanja tih životnih manifestacija isprva su samo osjetne prirode, a tek poslije slijedi intelektualno zapažanje, da bi se te obadvije komponente razvile kasnije u djetetu u istraživačku misao i snagu” (Ladika, 1970, str. 18).

Djetetovo prvo zapažanje je intuitivno jer dijete slijedi svoj instinkt, te njegovo zapažanje tek s vremenom se obogaćuje usporedbom i logikom u zaključivanju. Autorica ističe ono što prevladava u djetetovom zapažanju:

“Tu je u punoj mjeri dominantna domena njegovih osjeta, a put od osjeta do osjećaja i intelekta nije tako brz. Dijete ne vlada superiorno svojim osjećajima, ono ih spontano izražava u nenadanom i naglom slijedu i zato su tako nagli njegovi skokovi iz jednog emotivnog stanja u drugo: iz plaća u smijeh i obratno “ (Ladika, 1970, str. 18).

Dijete u procesu stvaranja postaje svjestan svoje uloge u stvaranju pripovijedanja. Otkriva, uči i usvaja načine na koje može stvoriti i iznijeti priču pred publiku. Ladika (1970) navodi kako s vremenom se djetetovo iskustvo obogaćuje u emotivnom i intelektualnom aspektu te isto tako dijete uči kako može svoju maštu iskoristiti. Dijete počinje shvaćati način na koji može svoju maštu povezati sa svojom realnošću te upravo kroz igru dijete počinje stvarati novi svijet u kojemu dominantnu ulogu igra njegova mašta. U tom procesu stvaranja dijete stvara nov doživljaj koji se sastoji od različitih segmenata. Dijete pažljivo promatra sve što se događa oko njega - u kući, na ulici, dječjem igralištu te upravo to iskustvo promatranja koristi u svom scenskom nastupu. Ako promotrimo dječju igru, možemo vidjeti način na koje se dijete poistovjećuje s likovima te kako iskustvo promatranja koristi u svojoj igri. Djetetova stvaralačka mašta na temelju promatranja i doživljaja svijeta stvara nove situacije, nove komponente i novu realnost. Upravo taj proces stvaranja autorica opisuje: "djetetova stvaralačka mašta stvorila je nove situacije dajući tako u nizu novih komponenata i novu realnost, čija obimnost ovisi o snazi njegove kreativne fantazije i čija aktivnost traje tako dugo dok je djetetova mašta budna i mobilna" (Ladika, 1970, str. 18).

Autorica ističe kako dijete u igri uprizoruje različite uloge i likove. Među prvim svojstvima dječje stvaralačke fantazije se nalazi transfiguracija. To je pojam koji označava promjenu oblika, odnosno preoblikovanje. Dijete transfiguraciju koristi u igri kada od drvenog stolca nastane konjić koji može letjeti, vlak koji silovito juri tračnicama ili brod koji se nalazi u oluji. Važno je istaknuti kako:

"Transfiguracija i dramatisacija dječje igre počinje onda kad dijete počinje promatrati svijet oko sebe, kad počinje i sama igra. Dijete ne samo da sposobnošću svoje fantazije oživljava predmete oko sebe i transfigurira ih u druga bića, živa ili neživa, nego transfigurira i sebe sama u drugo biće, stvar ili prirodni element" (Ladika, 1970, str. 19).

Djetetova mašta je u stanju proizvesti emociju koju onda dijete i proživi. Ladika (1970) ističe kako dijete uz pomoć svoje stvaralačke mašte kreira određene situacije te ulazi u nova psihološka i emotivna stanja koja se temelje na osnovi vlastitog iskustva i opažanja.

Element koji povezuje igru s kazalištem je publika. Autorica ističe kako dijete: "...ima potrebu da u svojoj dječjoj igri prenese svoj doživljaj na drugoga. Dijete ima potrebu saopćavanja svojih doživljaja svojoj sredini, pa ako nema realne publike, ono će stvarati zamišljenu" (Ladika, 1970, str. 20).

Autorica (1970) na temelju promatranja dječje igre izvodi zaključak kako je dijete odličan organizator zbog toga što će odrediti siže igre, oblikovati cijelu igru u oblik male drame

i na kraju sve to prikazati kroz dramsku igru. Važno je za scenski odgoj djeteta poznavati način na koji dijete funkcionira u kolektivnoj igri - igri škole, igri rata i sl. Prije nego što pokrenu igru, djeca se organiziraju i raspoređuju po ulogama, utvrđuju što će prikazati, oko čega će se voditi srž radnje. To je upravo ono što autorica ističe kako neizostavan element u scenskom odgoju djeteta: “taj duh kolektivism, koji je sastavni dio dječjih igara, prijeko je potreban u scenskom radu s djecom” (Ladika, 1970, str. 20).

Prije početka provođenja pripovijedanja u razredu treba imati na umu:

“Djeca, koncentrirana na igru i potpuno psihički apsorbirana svojim kao da, bili su dokaz kolika je snaga potencijalnog dramskog elementa u kompleksu odgoja. Što više dječja mašta ide dalje nego što dopire njihov pogled, ona im daje vidovitost spoznaje i onog što još nisu doživjela, odnosno onog što doživljavaju samo u maštanju” (Ladika, 1970, str. 21).

Zadatak umjetnika-pedagoga i učitelja prilikom dramskog rada s djecom je taj da stvaralačku maštu djeteta, njegovu moć opažanja i empatije usmjerava te da u djetetu jača njegovu sposobnost dubokog doživljavanja umjetnosti i otkrivanja ljepote života koji ga okružuje (Ladika, 1970).

Svima je poznato kako svaka umjetnost ima svoja sredstva izražavanja. Sredstva izražavanja dramske umjetnosti je riječ koja je izgovorena glasom i izražena pokretom. Prvi i najvažniji korak u dramskom radom s djecom je osloboditi ih strah te stvoriti djetetu prostor u kojem će se on moći slobodno izraziti. Tako će njegova stvaralačka mašta doći do izražaja. Najbitnije je da smo u počecima dramskog rada s djetetom pažljivi te da s njime postupamo polako. Svaki učitelj ili umjetnik-pedagog treba uočiti sve prednosti i mane svakog djeteta te je važno da prema svakom djetetu ima individualni pristup jer će uz pomoć individualnog pristupa prema svakom djetetu moći postići očekivani odgojno-obrazovni ishod. Ladika (1970) ističe kako je dodatno važno prema svakom djetetu biti pažljiv, posebice prema onom djetetu koje je povučenije i introvertnije. Put oslobođenja takvog djeteta će biti duži, ali ne treba gubiti nadu nego samo trebamo raditi na tome da upoznamo svako dijete u razredu te da oslobodimo njegovu spontanost u radu.

5.1. Organizacija prvih sati

Počeci dramskog rada s djecom i oblik sata koji Ladika preporučuje jest igra. Autorica navodi razne igre pomoću kojih možemo saznati kakvu koncentraciju ima dijete te koliko dobro opaža. Igra koja je odlična upravo za to jest igra premještanja. Posudimo različite predmete od učenika te ih rasporedimo po stolu. Pozovemo jednog učenika koji će pažljivo promotriti predmete i pokušati zapamtiti njihov raspored. Zatim će taj isti učenik okrenuti leđa stolu te će do stola doći drugi učenik koji će predmetima promijeniti mjesto. Prvi učenik koji je došao do stola pokušava pronaći razvrstanim predmetima prvotno mjesto. Ova igra zadržava koncentraciju cijele grupe te je zbog toga odlična za provođenje u prvim satima (Ladika, 1970). Jako bitan element prvih sati dramskog odgoja jest i stvaranje vedre atmosfere. Autorica ističe:

“Moramo nastojati da djecu zainteresiramo za dramsku igru, da se ona u igri što brže upoznaju i prijatelje i da sudioništvo u igri ne smatraju svojom dužnosti, već ispunjenom željom i radošću. Važno je stvoriti ravnotežu u grupi tako da svi jednako dođu do izražaja: i oni koji se već na prvim susretima osjećaju slobodno i oni drugi, povučeni i stidljivi. Oni moraju steći povjerenje u svog nastavnika, uvjerenje da će im on pomoći da se izraze i da mogu slobodno reći sve što misle i osjećaju” (Ladika, 1970, str. 23).

Na idućim satima učitelj bi trebamo nastojati raditi na razvijanju dječje mašte, npr. učitelj će početi pričati priču, a učenici trebaju sami dovršiti kraj priče. Prvo mogu svi zajedno naći kraj priče, a ona i svatko za sebe pronalazi kraj (Ladika, 1970).

Nakon toga učenicima možemo prikazati reprodukcije umjetničkog djela. Učenicima dati vremena da sami promotre fotografije te da iznesu svoja zapažanja o njoj. Autorica ističe kako je dobro da učenici prvo opisuju sadržaj i motiv slike, a zatim i boje koje su zapazili na slici. U svom radu s djecom, autorica je zapazila kako djeca često znaju opisivati motiv koji nisu vidjeli na fotografiji. Razlog tome je što dijete nema razvijenu sposobnost zapažanja te zbog toga instinktivno počinje u svoje opise uvoditi elemente koji su proizašli iz njegove mašte. Zanimljivo je znati kako djeca zbog manjka koncentracije ili pamćenja se počinju koristiti svojim iskustvom što je primjer ove situacije (Ladika, 1970).

Kako bismo potaknuli razvijanje stvaralačke mašte, autorica predlaže različite zadatke koje možemo provesti sa svojim učenicima. Pred njih možemo postaviti različite dijelove stvari: komadić tkanine, drveta, stakla, drveta i sl. Zadatak učenika je razmotriti te dijelove te zaključiti kojem bi predmetu ti dijelovi pripadali. Učitelj može potaknuti učenika da kreira

priču tog predmeta - čemu bi služio taj predmet, kome je pripadao, koja je životna priča tog predmeta i tako dalje (Ladika, 1970).

Kod učenika učitelj može potaknuti stvaranje mašte uz pomoć osjetila opipa - npr. učenik su zavezane oči te on treba dodirom otkriti koji predmet dodiruje. To mogu biti razni predmeti npr. kuhača, borova grančica, figurica šaha itd. Na isti način učenik može pokušati razlikovati predmete uz pomoć osjetila mirisa. Pred učenika se isto stave različiti predmeti i on treba mirisom otkriti koji je to predmet. Uz otkrivanje predmeta mirisom, učenik može otkriti koju asocijaciju u njemu budi taj miris. Učenik može koristeći svoje osjetilo zvuka odgonetnuti koji zvuk je čuo. Uz pomoć asocijacija može stvoriti priču na koju ga je potaknuo taj zvuk (Ladika, 1970).

Autorica navodi kako je nakon ovih zadataka kojima smo potaknuli razvijanje dječje koncentracije, moć njihova zapažanja te oslobodili dječju stvaralačku maštu, dijete trebamo uvesti u fazu stvaranja potpunog doživljaja:

“... ono treba da se iz stvarne sredine prenese u zamišljenu. To više nije opis nekog ambijenta po sjećanju - to je već pokušaj doživljaja nekog zamišljenog ambijenta. To više nije priča iz sjećanja na neku stvar, ni priča na temelju datih okolnosti, to je već suočenje te stvari kao realnosti, kao doživljenosti. To je već tendencija da njegov pogled i njegova osjetila budu okrenuta ne prema objektivnoj stvarnosti nego prema njegovu doživljaju koji postaje njegova druga realnost - u ovom momentu jedina i prava” (Ladika, 1970, str. 28).

Učitelj je važan element u stvaranju nastavnog procesa, pa tako i u provođenju pripovijedanja. On je velikim dijelom odgovoran za način na koji će dijete percipirati pripovijedanje jer učiteljev stav velikim dijelom utječe i na učenikov stav. Pripovijedanje je umjetnost, kao i ostale umjetnosti s kojima se učenici susreću u školi – likovna, glazbena umjetnost, književnost itd. Na učitelju je da kontinuirano poboljšava svoju vještinu pripovijedanja, prikuplja razna znanja te svojim učenicima pruži pristup pripovijedanju zbog kojega će oni zavoljeti i radovati se izvođenju pripovijedanja u razredu.

6. ZAKLJUČAK

Priče postoje oduvijek, sastavni su dio ljudske povijesti i čovjekovog života. Početna svrha priče nije se značajno promijenila s vremenom. Njezina primarna svrha je prenijeti drugome događaja, ispričati nekome priču i tako obogatiti život slušatelja. U današnjem vremenu priče su promijenile samo medij, ali su u svojoj srži ostale isti. Danas je stvoren cyber svijet u kojemu je mjesto glavne pozornice zauzela virtualna stvarnost i digitalna komunikacija, uz pomoć tog načina komunikacije svaki pojedinac dobiju mogućnost da kreira svoju priču. Svaki pojedinac ima mogućnost da izrazi svoje mišljenje, s drugima podijeli svoju priču. Kao sve u životu i ta promjena načina pripovijedanja priča ima pozitivne i negativne strane. Pozitivna strana je upravo to što više ljudi može doživjeti i proživjeti svačiju priču, dok je negativna strana pretjerana sloboda koja potiče i različito zlo u svijetu. Digitalan način pripovijedanja je postao malo i površan, izgubila se velikim dijelom umjetnička komponenta te je konzumerizam učinio upravo to da pripovijedanje kao izvedba lagano nestaje. Priče su se i digitalizirale, pa su danas izrazito popularne ekranske priče koje su dvodimenzionalne te ne pružaju svom gledatelju priliku za nadogradnju priče i razvoj mašte. Zbog toga je izrazito važno poticati dijete na sudjelovanje u kreiranju i izvedbi priče. Kada je dijete sudionik u procesu pripovijedanja, ono postaje svjestan koliko je velik njegov doprinos u stvaranju i izvedbi priče. Pripovijedanje je umjetnost, ali i vještina kao i mnoge druge, koja je može nadograditi i usvojiti. Kada je učitelj svjestan pozitivnih strana pripovijedanja, i on sam ima pozitivan stav prema pripovijedanju, i njegov učenik će stvoriti pozitivan stav prema procesu i izvedbe pripovijedanja. Da bi učitelj zarazio svoje učenike užitkom u pričama i u kreiranju procesa pripovijedanja i on sam mora biti dovoljno dobar izvođač. Učiteljevom izvedbom dijete će dobiti puno, no dobit će još više, ako ga učitelj osposobi da i sam izvodi nove priče. Sudjelovanje u procesu pripovijedanja, od učitelja i učenika traži nove vještine ključne za funkcioniranje u svakodnevnom svijetu. Osposobljavanjem učenika za pripovijedanje, razredi mogu postati pravi mali festivali stvaralaštva i umjetnosti, užitka u pričama i zajedničkoga stvaranja, no uz to izvođenje priča će djeci dati i nešto drugo – strukturu, uvid u uzročno-posljedične veze, razvoj mašte i koncentracije, samopouzdanja i vjere svoje sposobnosti, a nije zanemarivo ni da će se takvim izvedbama zasigurno omogućiti stvaranje pozitivne razredne atmosfere.

7. LITERATURA

1. Aristotel, (2005). O pjesničkom umijeću. Zagreb: Školska knjiga
2. Bartes, R. (1992). Uvod u strukturalnu analizu pripovjednih tekstova. *Globus, Suvremena teorija pripovijedanja*, 47-73.
3. Biti, V. (2000). Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Crnković, M., Težak, D. (2002). Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1995. godine. Zagreb: Znanje.
5. FEST. (2019). What is Storytelling? Dostupno na mrežnoj stranici <https://fest-network.eu/about-storytelling/> (Pristupljeno 8. lipnja 2023.)
6. Fog, K., Budtz, C., Yakaboylu, B. (2005). *Stroytelling: Branding in Practice*, Denmark: Springer.
7. Grdešić, M. (2015). Uvod u naratologiju. Zagreb: Laykam international d.o.o.
8. Hamilton, M., i Weiss, M. (2007). Why Children Should Be Given the Opportunity To Tell Stories.
9. Kearney, R. (2009). O pričama, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
10. Kuvač, J. (2005). Bila jednom jedna – o strukturi dječje priče. Zbornik radova stručnog odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece (1334-5982), 25-42.
11. Ladika. Z. (1970). Dijete i scenska umjetnost, Zagreb: Školska knjiga.
12. Lundqvist, A., Ljiljander, V., Fummerus, J., van Riel, A. (2013). The impact of storytelling on the consumer brand experience: the case of a firm-originated story, *Journal of Brand Management*, 20; 283-297.
13. Marks, Lj., Rudan, E. (2018). Predaja: temelji žanra. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
14. Pavličević-Franjić, D. (2005). Komunikacijom do gramatike. Zagreb: Alfa.
15. Perrow, S. (2013). Iscjeljujuće priče: 101 terapijska priča za djecu. Velika Mlaka: Ostvaranje d.o.o.
16. Peternai Andrić, K. (2014). Kontekstualnost i interdisciplinarnost suvremene naratologije. *Književna smotra*, 171, 31-38.

17. Pintarić, A. (2005). Karlo Visinko: Dječja priča – povijest, teorija, interpretacija i recepcija. *Život i škola*, 145-147.
18. Radonić, M., & Stričević, I. (2009). Rođeni za čitanje: promocija ranog glasnog čitanja djeci od najranije dobi. *Paediatrica Croatica*, 53, 7-11.
19. Salmon, C. (2010). *Storytelling ili pričam ti priču*. Beograd: Clio.
20. Scher, A., Verrall, C. (2006). *Novih 100+ ideja za dramu*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj – Pili-poslovi d.o.o.
21. Solar, M. (1974). *Ideja i priča*. Zagreb: Liber.
22. Solar, M. (2004). *Izabrana djela: Ideja i priča*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
23. Težak, S. (1998). *Govorne vježbe*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
24. Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča*. Zagreb: Alfa.
25. Walsch, J. (2013). *The art of storytelling: Easy steps to presenting an unforgettable story*. Chicago: Moody publishers.
26. Widrich, L. (2012). *The Science of Storytelling: Why Telling a Story is the Most Powerful Way to Activate Our Brains*. Dostupno na: <https://lifehacker.com/the-science-of-storytelling-why-telling-a-story-is-the-5965703>.
27. Zupan Sosič, A. (2021). *Teorija pripovijesti I. dio*. Zagreb: Naklada Lara.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studentice)